

БЕОГРАД У ПОСЛЕРАТНИМ ГОДИНАМА ОБНОВЕ И ИЗГРАДЊЕ¹

Велико међуградско такмичење организација Народног фронта 1946. године

Београд је у току рата 1941—1944. године претрпео тешка разарања, од немачких а затим и савезничких бомбардовања, тако да је ослобођење дочекао сав у рушевинама. Приликом повлачења, 1944. године, окупатор је систематски уништавао све што је стигао — почев од индустријских предузећа, саобраћајних постројења, установа па до стамбених зграда. Многе улице Београда у октобру 1944. године биле су закрчене и непроходне, паркови и скверови оштећени, комуналне службе онеспособљене. Требало је уложити огромне напоре да би се отклонили трагови рата и живот колико-толико нормализовао. У оскудици финансијских средстава и средстава за рад, малтене голих руку, грађани Београда прионули су на посао с невиђеним пожртвовањем, са челичном вољом и одлучношћу. На позив Комунистичке партије, хиљаде и десетине хиљада родољуба, ношени ентузијазмом и љубављу за свој град, покренути незадрживом ерупцијом радости због доживљене слободе, нису жалели труда и зноја, учинили су све што је у људској моћи да што пре обнове порушени Београд. И мало и велико, и младо и старо, и мушко и женско — све што је могло макар и циглу подићи, похитало је на најближа радилишта. Изгледало је у први мах да је све то дошло спонтано, свако је осетио неки унутрашњи подстицај, неку жељу и потребу да помогне, да да свој допринос општенародном покрету у раду на обнови. Али, убрзо је ступио на сцену свесни фактор организованог покрета, изражен у форми масовних организа-

ција грађана, жена, омладине... Развио се такмичарски елан, невиђен и непознат дотле, елан који је пробудио жељу за истицањем, за афирмацију појединца и групе, за друштвено признање личности и организације.

Такмичење постаје нов систем рада у обнови. Самоиницијатива у проналажењу све рационалнијих метода рада никла је најпре у фабрикама, у радионицама, код радника, а у вези с тим дошло је до повећања продукције, што је био основни услов за брже и ефикасније побољшање економског стања земље. То се највише одразило у Првомајском такмичењу 1946. године, у коме је учествовало 95 одсто радника у Београду. И поред неких недостатака и неискључивости, којих је у почетку морало да буде, ово такмичење је дало велике и видне резултате. Први његов крупан резултат одразио се у чињеници да су људи изменили однос према раду. Родила се свест да човек сада ради за себе и свој народ. Такмичење се одражавало у развијању предузећа, у пунијем и бољем раду установа, у већој количини робе на тржишту, у пољ 'эчподош эжодип егвжилде лчэчнилфэ! побољшању квалитета производа... За време Првомајског такмичења 1946 — које се може сматрати прекретницом у обнови земље — укупна производња је порасла за преко 20%, док је пораст евидентиран код металне индустрије за 22%, текстилне 52%, кожарске 24%, дрвне 26% итд. Уштеда у материјалу остварена је са 11%, квалитет производа побољшан за 55% и цена у просеку смањена за 21,70 одсто. Прво-

мајско такмичење 1946. дало је 250 ударника, званично регистрованих у производњи, и хиљаде самопрегорних такмичара.

Позив за међуградско такмичење организација Народног фронта

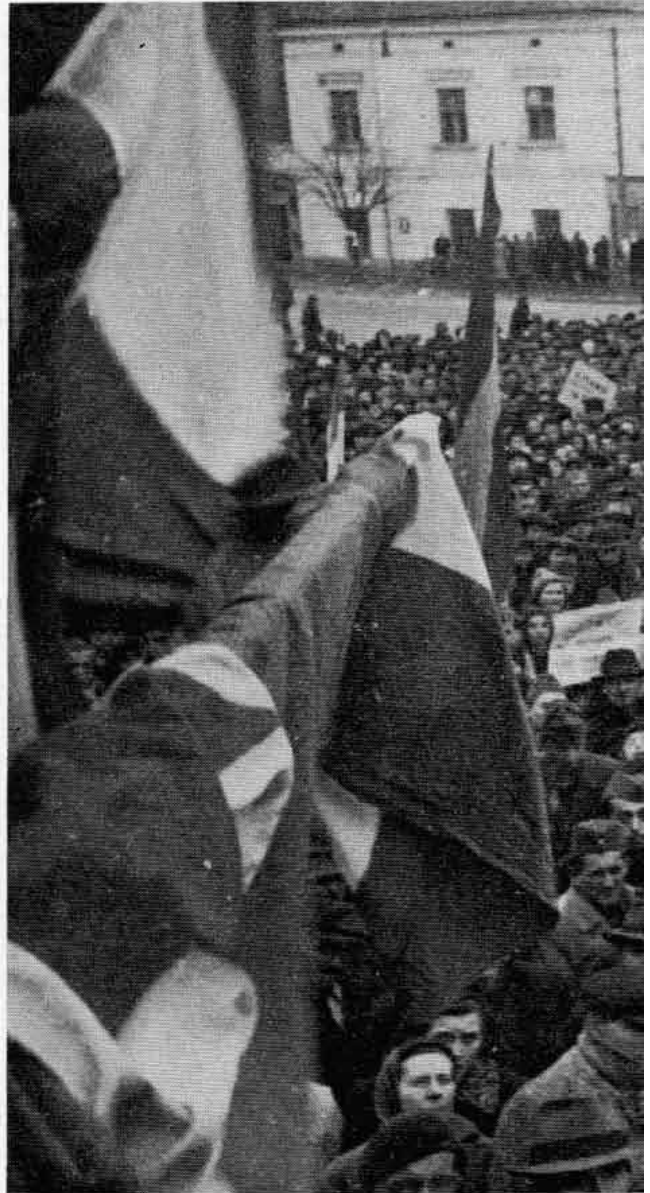
Искуства и резултати, остварени у Првомајском такмичењу 1946. године, које је дошло као одговор на позив друга Тита у новогодишњој поруци радничкој класи и народима Југославије — за сталним повећавањем производње и остваривањем новог и бољег живота свих људи, подстакла су Градски одбор Народног фронта Београда, да у оквиру фронтовске организације покрене масовно такмичење на обнови и изградњи свога града.

На градској конференцији 26. маја 1946. године одлучено је да Београд, као главни град и као град који је највише страдао у рату па, према томе, треба и највише да се заложу у погледу свога опорављања, позове на такмичење, од 1. јуна до 31. децембра 1946. године, све главне градове република: Загреб, Љубљану, Скопље, Цетиње и Сарајево, како би се све организације Народног фронта ових градова ангажовале на обнови и изградњи, односно уређењу и улепшавању својих градова.

На поменутој конференцији друг Добривоје Радосављевић — Боби, тадашњи секретар Градског одбора Народног фронта Београда, образложио је у реферату овај позив и прецизирао на шта би се односило такмичење које је иницирао Градски одбор Народног фронта Београда. Такмичење би обухватило следеће области фронтовског рада, формулисане у пет тачака:

1. У подизању производње.
2. У организацији и функционисању народних власти — народних одбора у граду.
3. У уређењу и подизању града.
4. У помоћи селу путем радних екипа и у културно-просветном раду за село.
5. У културно-просветном раду фронтовских организација: отклањању неписмености и развијању фискултуре.

Предлог за међуградско такмичење наишао је на свестрану подршку и одобравање



Београд 14. децембра 1944.

свих делегата рејонских организација Народног фронта, који су у својим иступањима на конференцији дали низ нових предлога у погледу организације и спровођења такмичења. Тако је одлучено да се у оквиру града, према прихваћеним тачкама, организује такмичење рејона, да се установи прелазна застава, која би се сваког месеца, на свечаној конференцији Фронта, додељивала најбољем рејону, да се у оквиру рејона организује такмичење насеља, улица и радних организација, да се установи систем евиденције и праћења резултата такмичења итд. Стављено је у задатак Градском одбору да одмах приступи изради



Belgrade, le 14 décembre, 1944

плана такмичења и да у свему спроведе у живот закључке Градске конференције Народног фронта.

*Одговор главних градова република
на позив Београда*

Сви главни градови федералних јединица прихватили су предлог Градског одбора Народног фронта Београда за међуградско такмичење.

„Пленарни састанак Градског одбора Народног фронта града Загреба, који је одржан 3. јуна 1946. године“ — каже су у пи-

сму упућеном Градском одбору НФ-а Београда — „са огромним одушевљењем прихватио је ваш позив на такмичење и одмах примио обавезе...“

Позитивни одговори стигли су убрзо и из осталих градова. Од тог тренутка, фронтски Београд живео је у знаку новог, великог такмичења. Живот његових грађана добио је други смисао, боју, израз. На све стране кренули су у акцију радници, жене, омладина. Као да је град препорођен, у њему је врело као у кошници... „Београд ради, улаже напоре, такмичи се... Главни град земље у обнови треба да предњачи... Иако кап зноја блиста сада на челу шездесетогодишњака, или младе мајке која гура колица натоварена шутом, тај сјај је пре израз вере у светлу сутрашњицу, него знак физичког умора такмичара...“, каже се у опису једне радне акције у Београду.

Београђани су добро знали шта је предан рад, шта је залагање, шта је пожртвовање. Они су имали једногодишње искуство за собом, огромне напоре у отклањању последица ратног разарања, нарочито тешких оштећења за време седмодневних борби за ослобођење града у октобру 1944. Поправљене улице, рашчишћене главне саобраћајнице, уређени паркови, скверови и тргови, стотине и хиљаде других акција — били су сведоци несебичног и преданог залагања хиљада и хиљада фронтаца на делу обнове Београда.

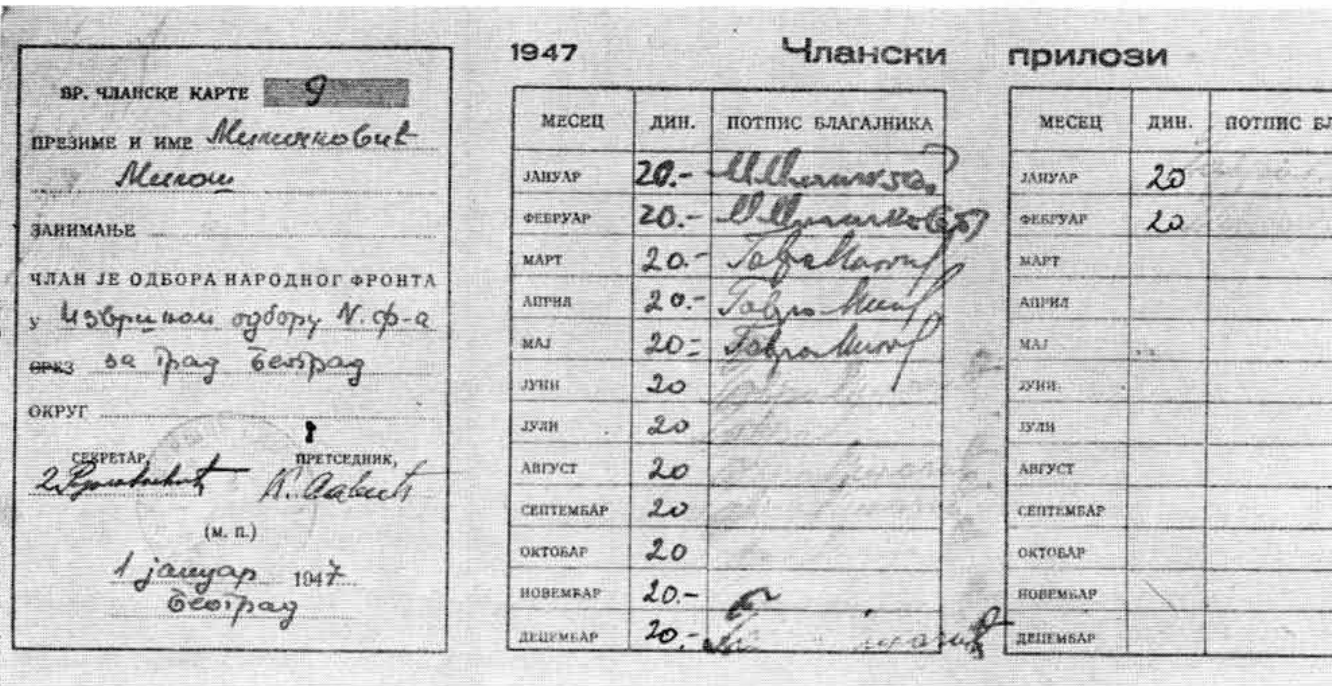
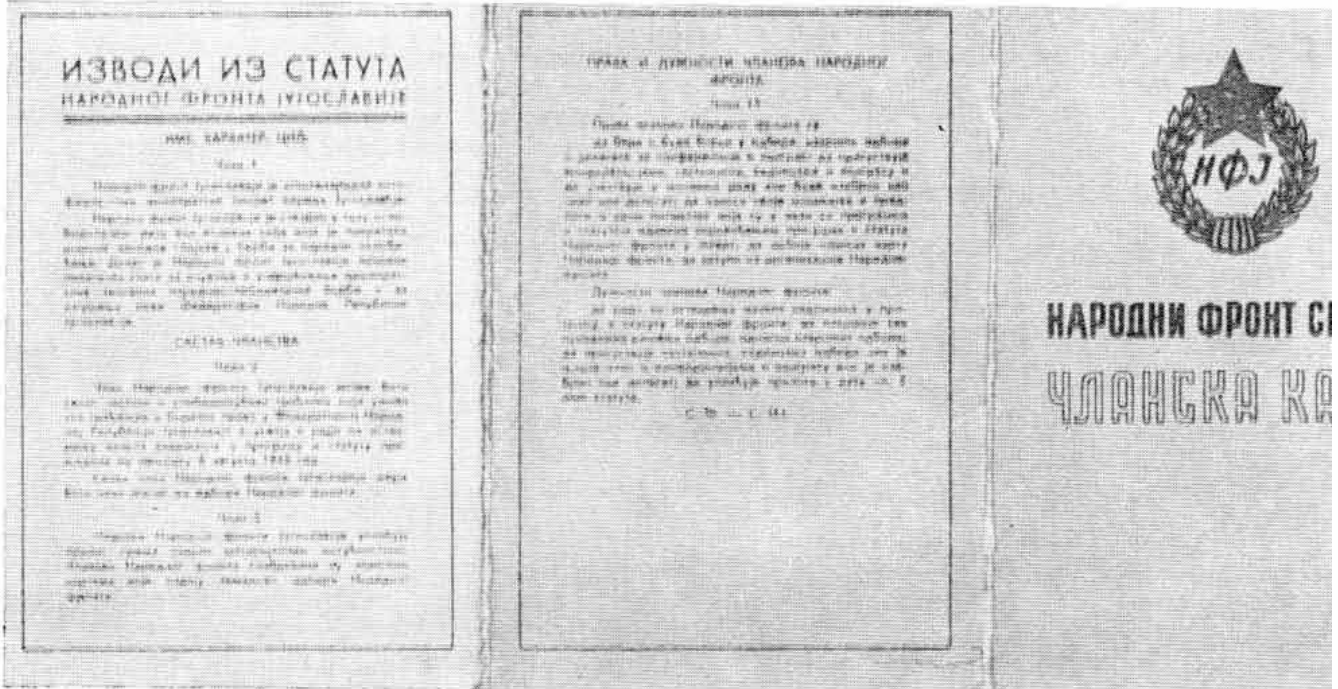
Зато није било тешко покренути масе у оквиру међуградског такмичења на нове велике акције. Такмичарски одбор при Градском одбору Народног фронта, у сарадњи са рејонским одборима, спровео је потпуну организацију такмичења. При Градском такмичарском одбору оформљено је девет секција: *Секција за агитацију и штампу, Секција за културно-просветни рад, Секција за село — град, Секција за уређење града, Здравствено-хигијенска секција, Секција за социјално старање, Секција за план и евиденцију, Секција за добровољни рад и Секција за финансије.* У рејонима су формирани такмичарски одбори од по 8 чланова, у насељима су такмичењем руководили пленуми фронта насеља, а у уличним организацијама постојали су само евидентичари резултата такмичења.

Колики и какав значај је придаван задацима које су имали да обаве органи Фронта у току такмичења, најбоље се види из састава такмичарских одбора и секција. У ове органе бирани су истакнути дру-

штвени радници, представници органа власти и политичких организација, културни радници, књижевници, научници, стручњаци из производње и других делатности. За

ИНО-а Београда. Састав секција при Градском одбору био је следећи:

Секција за агитацију и штампу: Јелена Поповић, повереник за просвету ИНО-а;



Чланска карта Народног фронта Србије

Carte de membre du FN de Serbe.

руководиоца Градског такмичарског одбора и представника Београда у Међуградској такмичарској комисији био је одређен друг Марко Никезић, тадашњи потпредседник

Света Ђурић, студент; Слободан Булатовић, директор Београдског саобраћајног предузећа (Белсап); Драгоје Ђурић, помоћник јавног тужиоца Србије; Алберт Аби-



Предизборна конференција АФЖ-а V рејона 11. новембра 1945.

Conférence préélectorale du Front antifasciste des femmes du cinquième rayon, le 11 novembre 1945



Председник и секретар Народног фронта V рејона Београда (1946. године): Милутин Марковић-Пиља и Милош Милиčkовић

Le président et le secrétaire du Front national du cinquième rayon de Belgrade (1946); Milutin Marković — Pilja et Miloš Miličković

нун, референт Министарства спољних послова; Јован Ловрић, помоћник јавног тужиоца Београда; Филип Аћимовић, новинар „20. октобра“; Нада Брачић, шеф Бироа за штампу Министарства пољопривреде; Јован Гавриловић, публициста; Мирко Перовић, професор, Даница Војводић, сарадник „20. октобра“.

Секција за културно-просветни рад: Миодраг Југовић, директор гимназије и члан Извршног одбора НФ-а Београда; Аница Магацић, политички радник; Брана Вељковић, професор; Радмила Димитријевић, професор; Емил Поповић, металски радник; Љубиша Манојловић, књижевник; Боса Поповић, службеник Министарства трговине ФНРЈ; Бошко Нијић, службеник Министарства просвете Србије; Љубиша Лазаревић, службеник Министарства шума Србије; Даринка Јевтић, учитељица; Јелка Костић, службеник ИНО-а.

Секција село—град: Тодор Стојановић, члан Извршног одбора НФ-а Београда; Блажа Марковић, друштвено-политички радник; Миле Поцрнић; Драган Мошић, главни агроном Управе пољопривредних добара; Сретен Станић, директор предузећа „Нова бразда“; Петар Петровић, начелник Одељења за задругарство при Министарству пољопривреде ФНРЈ; Јулијана Дограјић, чиновник Контролне комисије; Павле Радек, службеник Министарства пољопривреде ФНРЈ; др Лепа Петерсон, дентиста; Влада Мијушковић, службеник јавног тужилаштва; др Влада Богдановић, професор; Душан Станковић, асистент Пољопривредно-шумарског факултета.

Секција за уређење града: Милан Иконић, члан Извршног одбора НФ-а Београда; Добрила Гиздовић, сарадник у Институту за урбанизам; Бранко Дивјакиња, референт хидро-грађевинског предузећа; инжењер Радмила Недић, референт у Министарству грађевина; Ђорђе Крекић, директор Школе за примењену уметност; Милован Бакочевић, службеник Министарства грађевина; Драго Памучина, занатлија; Милан Орловић, пензионер.

Здравствено-хигијенска секција: др Ксенофон Шаховић, професор Универзитета — члан Извршног одбора НФ-а Београда; Милица Парошки, секретар Градског одбора Црвеног крста; др Гутеша, шеф лекара ЗЗСО; Нина Ђорђевић, домаћица; др Јован Ристић, начелник у Министарству здравља; др Милица Ђорђевић, лекар Опште државне болнице.

Секција за социјално старање: Милан Стаменић, свештеник — члан Извршног одбора НФ-а Београда; Љубица Ђорђевић, директор предузећа за млекарство; Миодраг Рафајловић, службеник Контролне комисије; Радош Матић, шеф кабинета Министарства социјалног старања Србије; Милисав Ивановић, секретар Министарства рада Србије; Паула Визјак, службеник Просветног одељења ИОНО-а; Милан Милићевић, чиновник Министарства шумарства ФНРЈ.

Секција за план и евиденцију: Никола Гајић, члан Извршног одбора НФ-а Београда; Ружица Ђузина, чиновник Јавног тужилаштва Србије; Станимир Милошевић, шеф Одсека Планске комисије Србије; Драгољуб Владисављевић, службеник Председништва владе Србије; Лука Ђуковић, чиновник Министарства пољопривреде ФНРЈ.

Секција за добровољни рад: Миленко Радуловић, члан Извршног одбора НФ-а Београда; Милош Миличковић, члан Градског одбора НФ-а Београда; Стеван Филиповић, референт Грађевинског одељења; инжењер Костић, члан Извршног одбора НФ-а IV рејона; Ђорђе Барбуловић, члан Градског одбора омладине; Петар Глумац, члан Градског одбора НФ-а; Катица Недок, члан Градског одбора АФЖ-а; Драги Радојев, члан Градског одбора НФ-а; Живота Јовичић, члан Градског одбора НФ-а; Вера Урошевић, члан Градског одбора АФЖ-а; Жика Павков, члан Одбора НФ-а V рејона.

Секција за финансије: Михајло Мартиновић, члан Извршног одбора НФ-а Београда; Драгољуб Живковић, повереник за финансије ИОНО-а; Меланија Ристић, чиновник Министарства пољопривреде ФНРЈ и Спасо Цановић, инспектор Министарства финансија Србије.

У Градском одбору организован је службенички апарат, који је имао задатак да прикупља извештаје и евиденцију о такмичењу преко одговарајућих упитника, који су попуњавани у рејонима. На састанцима секција, које су обавезно одржавале седнице једном недељно, разматрани су извештаји и давана упутства за отклањање уочених недостатака и слабости у такмичењу. Градски одбор је разматрао извршење плана такмичења на својим седницама. На седници 25. јуна 1946. године одлучено је да се сазове конференција представника такмичарских одбора свих градова, који су учествовали у такмичењу. Упућен је позив

градским одборима Народног фронта Загреба, Љубљане, Цетиња, Скопља и Сарајева:

„Драги другови,

Наше међуградско такмичење је у току. Иако заказано недовољно припремљено, оно показује прве резултате. Стичу се нова искуства. Да би се наше такмичење још више развило и дало што боље резултате, позивамо вас на Прву међуградску радну конференцију 30. јуна т.г. у Београду. На заједничкој конференцији главних градова наших република, који су прихватили такмичење, претресли бисмо досадашње резултате, изнели искуства, детаљније разрадили примљене обавезе и с тим још боље организовали наше међуградско такмичење.

Придајући овом такмичењу велики значај како у покретању широких слојева наших грађана на подизању лепшег и бољег живота, тако и на учвршћењу братства и јединства наших народа и даљем учвршћивању нашег Народног фронта, позивамо вас да упутите 2 до 5 делегата на ову Прву међуградску конференцију. Најбоље би било ако би делегати могли по тачкама такмичења да поднесу и писмене реферате (највише до 10 куцаних страна), на основу којих би се развила дискусија и донели заједнички закључци, поред међусобног упознавања са досадашњим искуствима...“

Градски одбор је одредио истовремено и своју делегацију за међуградску конференцију. У делегацији Београда били су: председник Градског одбора НФ-а Кирило Савић, професор Универзитета, потпредседници Градског одбора Сретен Стојановић, вајар и Павле Павловић, народни посланик Савезне скупштине, секретар Градског одбора НФ-а Добривоје Радосављевић-Боби, и председник такмичарског одбора Марко Никезић, затим по два представника из сваког рејона — 16 укупно, и по два представника Синдиката, АФЖ-а и омладине.

Тридесетог јуна 1946. године одржана је на Коларчевом народном универзитету Прва међуградска конференција представника НФ-а свих главних градова, сем Цетиња², на којој су, поред делегата Београда, учествовали: 4 делегата из Загреба, 5 делегата из Љубљане, 2 делегата из Сарајева и 5 делегата из Скопља.

Конференција је дала одличне резултате. Први пут на једном радном састанку заједно су претресли свој рад и своје за-

датке представници наших главних градова. Међуградско такмичење одушевљено је прихваћено од свих. Формиран је *Такмичарски одбор*, у који је ушао по један представник сваког града, утврђен је правац даљег рада и решен низ техничких питања, како би се такмичење правилно одвијало. Остало се код пет основних видова такмичења: *производња, уређење града, помоћ народној власти, помоћ селу и културно-просветни рад*. У такмичењу су учествовале све друштвене организације: Синдикат, Антифашистички фронт жена, омладина — рејонске и уличне организације Фронта, све друге организације и удружења. Констатовано је да је међуградско такмичење пружио могућност и подстакло све грађане да дају све од себе на пољу обнове и изградње земље, да се у здравој братској утакмици учврсти братство и јединство, да се кроз борбу са тешкоћама ојача Народни фронт, да се учврсти савез радника и сељака — политичка основа наше будућности.

Главни закључак Прве међуградске конференције био је — да је учешће у такмичењу питање части сваког члана Народног фронта. Упоређење резултата читаве активности извршиће се, узимајући у обзир специфичне услове и задатке сваког града понаособ. Утврђивање резултата извршиће се у јануару 1947. године, а победнику ће се предати застава од стране Савезног одбора Народног фронта Југославије. Друга међуградска конференција заказана је за месец септембар 1946. године.

Решено је да се повећа пропагандна активност око такмичења, да се у локалној штампи пише редовно о резултатима, да се размењују писмене информације између такмичарских органа и да се тачно евидентирају подаци о такмичењу.

Први резултати такмичења

У подизању производње, такмичење се одвијало преко синдикалних организација и односило се на постављање радних планова, установљавање норми, појачање радне дисциплине, побољшање квалитета производње, смањење шкарта, побољшање евиденције. Све снаге радничке класе Београда мобилисане су за извршење ових задатака. Праћење такмичења у производњи организовано је преко Синдиката, а извештаји су достављани месечно одборима Фронта у рејонима, који су их разматрали на својим седницама.

Уређење града обухватило је радове на рашчишћавању рушевина, на уређењу улица, паркова, на уређењу простора око школа и предузећа, на пошумљавању слободних површина у граду итд.

У помоћи народним одборима радило се на учвршћењу савета грађана при појединим службама, за боље функционисање службе, на зборовима грађана, у здравој критици нездравих појава, алкавости и несавесности у раду. Учешће у акцијама органа власти: попису станова, социјално угрожених лица, војних обвезника, скупљању разних отпадака, помоћ на спровођењу у живот уредаба и одлука власти, брига о чистоћи, о реду и миру, чувању народне имовине и сл. У овој акцији истакнута је девиза: „Само уз најживљу помоћ Народног фронта могуће је спровести све мере власти и побољшати организацију и функционисање наших народних одбора!“

Помоћ селу, у акцији „Село-град“, обухватала је формирање фронтских и синдикалних радних екипа за занатске и грађевинске услуге сељацима, здравствених екипа за пружање лекарских и медицинских услуга, екипа културних радника у циљу просвећивања села, у прикупљању књига и часописа за сеоске књижнице и читаонице, у претплатама села на листове и часописе и у дописивању са организацијама на селу.

У културно-просветном раду ишло се за подизањем квалитета и ефекта тога рада. Такмичењем су обухваћени аналфabetски течајеви, читалачке групе, стварање рејонских народних библиотека, покретање рада народних универзитета, формирање културно-уметничких друштава, организовање изложби, одржавање усмених новина, предавања, књижевних вечери. Борбом против неписмености требало је обухватити све неписмене грађане до 45 година старости. Формирањем виших просветних течајева приступило се учењу географије, историје, економије. У оквиру културно-уметничких друштава образоване су секције — позоришне, фолклорне групе, хорови, за рецитације, са карактеристичним обележјима свих народа и народности Југославије. Приредбе су постале разноврсније и специфичније — за села, за фабрике, за болнице, за децу. У оквиру предузећа стварани су раднички клубови, синдикалне библиотеке, пунктови и центри окупљања. Почела је изградња домова културе и биоскопских сала и сала за музичке приредбе.

Петнаестог септембра 1946. године одржана је у Загребу Друга међуградска такмичарска конференција. На њој су учествовали следећи делегати: из Београда — Марко Никезић, члан Извршног одбора НФ-а; из Загреба — Бранко Билић, члан Извршног одбора НФ-а; из Љубљане — Алојзије Жигон, председник Градског одбора Освободилне фронте; из Сарајева — Хамдо Мисирлић, члан Извршног одбора НФ-а; из Скопља — Благоје Поповски, члан Извршног одбора НФ-а. Конференција је извршила преглед и сумирање тромесечних резултата такмичења.

После ове конференције, у Београду је одржана 25. септембра велика радна конференција Народног фронта Београда, на којој су упоређени резултати такмичења рејона и предата прелазна застава Седмом рејону Београда (данашња општина Чукарица) као такмичару с најбољим резултатима.

„Додељивање заставе најбољем рејону је признање које победника уздиже, али побеђене не понижава, јер је наше такмичење племенито...“, рекао је у поздравној речи Кирило Савић, председник Градског одбора Народног фронта Београда.

Градски такмичарски одбор донео је ову одлуку зато што је Седми рејон показао најбоље резултате у добровољним радним акцијама (сразмерно броју становника) — очистио највише бетонских и земљаних јаркова, укупно 6.700 квадратних метара, очистио већи део корита Топчидерске реке, обухватио највећи број грађана у екипама за помоћ селу, одржао највећи број конференција о питању власти, показао најбоље резултате у сабирним акцијама, одржао највећи број стручних течајева итд.

Редослед осталих рејона био је: други — Шести рејон, трећи — Трећи рејон, четврти — Пети рејон, пети — Други рејон, шести — Први рејон, седми — Четврти рејон и осми — Земун.

Ово рангирање рејона подстакло је рејонска руководства Народног фронта да појачају напоре у даљем такмичењу, да изналазе нове и све боље методе у раду, да откривају и друге, дотле некористићене форме и видове активности, да проналазе нова радилишта, на којима би било омогућено ангажовање масовнијих група фронтоваца, да усавршавају начин рада, с обзиром на корисност и ефекат радних ак-

ција, и томе слично. Разгорео се жар такмичења а у њему су нестајали трагови рата и окупације са београдских улица.

*Такмичење Петог рејона Београда
са Петим рејоном града Загреб*

Тридесетог јула 1946. године, Одбор Народног фронта Петог рејона Београда (данашња општина Звездара) одлучио је да позове на такмичење Пети рејон Загреб (Трешњевку). Предложио му је такмичење по општим питањима међуградског такмичења између главних градова република.

У писму Извршном одбору Загребачког Петог рејона овако су формулисана питања по којима би се одвијало такмичење:

1. Који ће рејон више радних часова дати на уређењу града, односно на радовима на важним објектима у граду?

2. Који ће рејон више учинити по питању помоћи селу: у погледу одласка радних и културних екипа на село и прикупљања књига и листова за село?

3. Ко ће више учинити на помоћи Народном одбору, те народним властима уопште — у погледу побољшања функционисања служби, савета, разних пописа и друго?

4. Ко ће више урадити на културно-просветном подизању грађана у нашим рејонима, путем предавања, усмених новина, приредаба, изложби и т.сл.?

Пети рејон Загреб одговорио је следећим писмом:

„Драги другови,

Извршни одбор Народне fronte V рајона града Загреб упознао је са вашим дописом тајништва уличних одбора те је на заједничком састанку ваш позив са одушевљењем прихваћен.

Предлажемо да се такмичење рачуна од почетка међуградског такмичења главних градова, тј. од 1. јуна до закључно 31. децембра 1946. године, а да се резултати за прва четири мјесеца успореде закључно са 30. септембром 1946. године...“

Ови предлози Загребчана прихваћени су у потпуности и такмичење је отпочело. Активност организација НФ-а Петог рејона Београда знатно је порасла на свим секторима фронтовског рада. Али, у Петом рејону није било погодних објеката, тј. већих радилишта, на којима би се организовао масовни доброволни рад грађана и омладине. „Ринглов“ код Шесте мушке

гимназије био је већ разрушен, терен је углавном био рашчишћен и требало је подићи парк и Дом културе. На тим радовима ангажоване су фронтовске радне бригаде, али је тај терен био премален да се запосле сви они који су желели да раде. Зато је рејонско руководство донело одлуку да се отпочне са пошумљавањем Звездаре. Стручњаци су казали да је јесење пресађивање садница успешније од пролећног и пошто је наилазила јесен, настали су повољни услови за радове на пошумљавању.

Пошумљавање Звездаре 1946. године

Звездара је некад била покривена густим багремаром и разним другим дрвећем, у чијој су хладовини Београђани проводили свој одмор, правили излете и шетње, склањајући се из градских улица, које су лети пуне спарине. Цео простор на овом узвишењу одисао је свежином и милина је била изаћи у густу шуму на Звездари. За време окупације и овде су остављени трагови фашистичког уништавања. Шума је посечена 1941. године и остале су голе падине, на којима је окупатор изградио бункере, док су на слободним парцелама засејавани кукурузи. Сиромашан свет је обрађивао утрине, баште са поврћем, да би се како-тако помогао у данима оскудице, за време рата.

По ослобођењу, живот се, међутим, нагло мењао. У јек такмичења на обнови и изградњи земље све је добијало нови лик, лепши, веселији. Кукурузи на Звездари нису више били најважнији... Требало је више чистог ваздуха, свежине. Требало је опет вратити Звездари зелени појас, заштитити београдске улице од налета кошаве, побољшати здравствено-хигијенске услове у граду. Пришло се пошумљавању. У једном ондашњем опису ове акције, између осталог, стоји:

„... 29. августа 1946. године у 17 часова отворена је кампања за пошумљавање Звездаре. Организовао ју је Народни фронт Петог рејона и тај ће датум бесумње ући у анале Београда као најмасовнија акција која је икад виђена у нашем граду. Преко осам хиљада лица окупљено је једног дана на овом задатку. Пети рејон се такмичи са осталим рејонима Београда, такмичи се и са Петим рејоном братског града Загреб. До сада нисмо имали тако великих објеката на којима би се одједном окупило толико људи. Шести рејон има своје канале, Седми има Топчидерску

реку, и ми смо љубоморно пратили њихове масовне акције у којима су редовно изводили по неколико хиљада људи. Ево сада и ми имамо своју Звездару, на којој треба засадити преко четврт милиона дрвета на простору од 24 хектара слободне површине. Одлука је пала, одбор Фронта израдио је план акције са инжењерима из ИОНО-а, основне организације су спровеле агитацију: такмичиће се насеље са насељем, улица са улицом, појединци међусобно...

Време нам је ишло на руку, дан је био ведар, сунчан. Већ од три поподне узаним стазама покрај њива кукуруза пеле су се ка врху поворке са заставама и транспарентима. Горе на платоу Звездаре зборно је место фронтских бригада. Долазиле су стотине, хиљаде. Синдикалне подружнице из предузећа, народна омладина, Фронт жена, пионири. Улични евидентчари поднели су рапорт такмичарском одбору... Пољана је била прекривена масама... Заставе су вијориле — изнад ашова, мотика, будака, лопата... Преко осам хиљада људи.

Док су се искупљали последњи активисти са свих страна, на ледини се покренуло коло и уз звуке хармоника одјекнула песма:

„На Звездари крај Дунава
сав се простор пошумљава...“

Одржан је кратак радни митинг. Културно-уметничка друштва „Радник“ и „Филип Кљајић“ отпевала су две песме, па је секретар Рејонског одбора Фронта поздравео радне бригаде. Клицало се обнови и изградњи, клицало се Фронту и другу Титу — дуго, срдечно, ватрено...

А затим је почео рад. Ето подрхтавају последњи кукурузи на Звездари, уз песму која кружи од парцеле до парцеле:

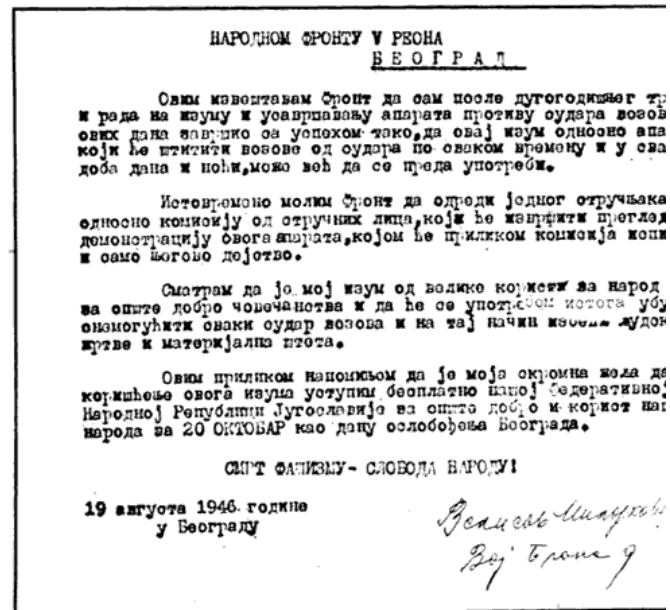
„На Звездари крај Дунава
сав се терен пошумљава...“

А после — биће ту шума, велика као воља, као радост људи који раде и стварају...

Радови на пошумљавању Звездаре настављени су током читавог периода такмичења. Засађено је више од 40.000 садница и дато око 75.000 радних часова на овом послу. Само приступање овој акцији имало је, поред несумњиве користи за живот грађана, ванредан политички значај у омасовљењу фронтског рада.

Али, поред Звездаре, у добровољним радним акцијама на уређењу насеља ос-

тварено је на подручју Петог рејона укупно 263.000 радних часова. За овако велико пожртвовање становника овог периферијског рејона може се захвалити чињеници, да је он био насељен претежно са радничко-службеничким сталожом, већином сиромашнијег имовног стања. У овом крају града, улице су биле неуређене, зими скоро непроходне од блата; није било ни водоводне мреже, коришћени су бунари, као на селу. Зато је у току овог такмичења један од значајних резултата било кал-



Факсимил писма једног „проналазача“ Народном фронту Петог рејона

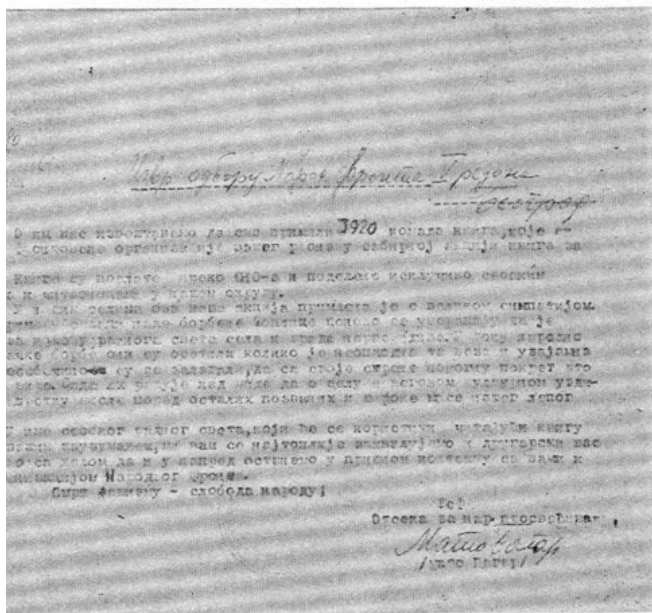
Fac-similé d'une lettre d'un «inventeur» au Front national du cinquième rayon

дрмисање око 70 улица, подразумевајући ту прокопавање и нивелисање терена, као и насипање шутом. Поред тога — откљоњено је 8 рушевина зграда, очишћено око 1.000 метара јаркова, уређено површина у парковима 7.837 m², ископана 44 бунара, изграђено 28 јавних чесама, окречено 396 кућа, сложено око милион цигала (са рушевина).

Остале активности у Петом рејону

У акцији „Село-град“ формирано је 60 радних екипа, већином из индустријских предузећа, а затим екипе лекара, приватних занатлија, просветних радника, уметника и др. Овом активношћу обухваћено

је у току лета и јесени 1946. године око 2.500 лица, међу којима 500 приватних занатлија разних занимања, који дотле нису учествовали ни у каквим акцијама Народног фронта. Поред стварне помоћи сеоском становништву у изградњи села, на чему је дато преко 18.000 радних часова, много је учињено на зближавању и учвршћивању веза село-град. Нису само градске фронтвске екипе одлазиле у села, организоване су, такође, и посете сељака неким радним и другим организацијама у Петом



Факсимил акта из НО округа Топличког којим се захваљује на послатим књигама

Fac-similé du document du Front national du département Toplice par lequel on accuse réception et on remercie pour les livres envoyés pour les bibliothèques

рејону. Тако су бројне групе сељака из Сиљевице, Жаркова и Манића, села у којима су боравиле и радиле екипе из Петог рејона, долазиле у наш град, обилазиле фабрике, упознавале процес производње у индустријским предузећима, присуствовале културним приредбама, позоришним и биоскопским представама итд. Фронтвске радне групе одлазиле су у Срем, на брање сунцокрета, кукуруза, вађење репе и сл. Било је 600 учесника из Петог рејона на овим пољопривредним радовима.

У помоћи народним властима учествовало је 7.976 грађана, који су дали око 116.900 добровољних радних часова. Ова активност Фронта обухватала је, сем оста-

лог, помоћ у разним административним пословима и другим техничким радовима наше власти — као издавање потрошачких карата, састављање бирачких спискова, пописивање војних обвезника, попис стана, воћака, стоке, наплата пореза, опрема обданишта, домова, летовалишта, помоћ болницама, разне провере и др. Због недостатка потребне механизације у граду, у то време, веома значајна помоћ фронтвских организација односила се на чишћење снега са београдских улица, које би иначе биле данима затворене за градски саобраћај, да није било фронтвских радних екипа. Фронт је, даље, организовао зборове бирача, на којима су разматрана питања из рада Народног одбора, а делегирао је и своје представнике у помоћне органе — савете, комисије, комуналне службе.

У културно-просветном раду најважнија активност односила се на сузбијање неписмености, обухватањем аналфабетским тецајевима неписмених лица старијих од 10 година. На овом послу истакли су се нарочито просветни радници, наставници школа у Петом рејону. На народним универзитетима одржано је више од 60 културно-образовних предавања, којима је присуствовало 10.380 лица. Одржано је и 80 усмених новина, 3 књижевне вечери, 509 читалачких група. Прикупљено је за сеоске читаонице 7.270 књига, претплаћено 140 села на лист „Сељачка борба“ и 37 села на друге листове и часописе. Нарочита пажња поклоњена је омладинској радној бригади „Дара Павловић“, која је учествовала на градњи пруге Брчко—Бановићи. Приликом повратка ове бригаде организован је у Петом рејону митинг са око 3.000 учесника. Том приликом руководиоцима бригаде и ударницима с пруге подељени су поклони у књигама и похвалнице Народног фронта.

Поред тих активности на плану културно-просветног уздицања грађана, важну улогу одиграла је и рејонска Народна библиотека, која је у току такмичења 1946. године била проглашена најбољом рејонском библиотеком у Београду. Она је у тој години достигла књижни фонд од 8.425 књига, што је, за то време и за такве услове — био ванредан успех. Библиотека је имала 2.130 редовних чланова, а била је основана свега годину дана пре почетка такмичења.

У току такмичења истакао се велики број активиста, на разним секторима рада. У производњи су проглашавани нови ударници, међу којима неки по други и

трећи пут. Појединим од њих, као текстилној радници из фабрике „Партизанка“, Матилди Барух, дата су највећа признања избором у највиша руководећа тела друштвених организација. Омладина Петог рејона освојила је у овом такмичењу прелазну заставу Градског одбора, као најбоља омладинска организација у Београду.

Треба истаћи и покрет тзв. проналазача, који су ницали на разним странама, нудећи органима Фронта и Народног од-

дине, организације Народног фронта имале су богатији политички садржај у свом раду. Политички живот развио се на нов начин, оригинално, онако како је одговарало животним интересима народа. Читава политичка активност Народног фронта била је усмерена на јачање јединства народа, и то јединства на бази борбе за обнову и изградњу земље.

Ови избори били су прилика да се такмичарски елан подигне на знатно виши ни-



Руководство V рејона Београда на предизборном митингу за изборе за Уставотворну скупштину Србије 1946. године

La direction du cinquième rayon de Belgrade au meeting préélectoral pour l'Assemblée constitutionnelle de Serbie, 1946

бора своје изуме. Иако све то није, наравно, дошло до изражаја у примени — ипак су ти проналасци били карактеристични за дух времена и за људе, који су настојали да дају од себе и више него што су могли.

Скупштински избори

У периоду припрема за изборе за Уставотворну скупштину Србије, који су били заказани за 10. новембар 1946. го-

во, да се развије до максимума. Петом рејону Београда пружена је шанса да забележи нове, дотле неслућене могућности и резултате у свом раду. На изборима за Уставотворну скупштину Србије његов посланички кандидат је био друг Тито. На седници рејонског одбора Фронта одлучено је да се код друга Тита упути једна делегација Петог рејона да би му понудила кандидатуру. Делегацију су сачињавали Милутин Марковић-Пиља, председник

Фронта; Милена Бубало-Шијан, секретар Рејонског комитета КПЈ и Милош Миличковић, секретар рејонског Народног одбора. Са делегацијом код друга Тита примљен је и Добривоје Радосављевић-Боби, секретар МК КПЈ и секретар Градског одбора НФ-а Београда. О пријему ове делегације и прихватању друга Тита кандидатуре за посланика Петог рејона, објављена је сутрадан у централној штампи „Танјугова“ вест на првим странама листа.³ То је био повод да загребачки Пети рејон — Трешњевка, кандидује друга Тита за посланика Уставотворног Сабора Хрватске. Тако су оба рејона, који су се међусобно такмичили у фронтновском раду, имали истог кандидата на изборима за своје републичке Уставотворне скупштине. То је, дакако, имало великог утицаја на још веће зближење ова два рејона, на учвршћење њихових веза и на појачану активност у политичком раду и деловању у оквиру међусобног такмичења.

На позив Петог рејона Београда дошла је у октобру 1946. године у посету делегација Народне фронте Петог рејона Загреба. Делегацију су сачињавали: Стјепан Флајпан, тајник; Фрања Старовешки, председник; Катица Зришћак, представница АФЖ-а и Зденка Стошић, омладинка. На свечаној конференцији у Петом рејону, организованој у част гостију, Флајпан је у

ИЗВРШНОМ ОДБОРУ НАРОДНОГ ФРОНТА ГРАДА ЗАГРЕБА

Драги другови!

Према нашем споразуму да се резултати такмичења на првих четири месеца уопште не укључују са 30-IX-ов-г.-Иваншми Сабор Народног фронта V рејона града Београда дошло је одлуку на седници од 17. окт. да Вам упутимо поштом да поштом једну делегацију од 4-5 људи ова и другарица, који би присуствовали нашој свечаној конференцији у недељу 6. октобра, на којој ће на бојем нивоу у такмичењу бити предата на поклон лепо опремљена Маршалова слика. Истовремено делегација би имала на дужност да на радном састанку са претставницима наше организације уопште резултате такмичења из протекла четири месеца и донесе потребне закључке за даље спровођење такмичења.

Напомињемо да ће Народни фронт петог рејона обезбедити смештај и храну делегатима, те бисте ви осигурали омање путне трошкове. Ми мислимо да у делегацији буду поред претставника Фронта и претставници Народне Омладине и Фронта жена, као и један претставник синдиката.

Са своје стране обезбеђујемо се да упутимо наше делегате у Загреб приликом завршетка такмичења, почетком 1947. године да би Вам вратили посету и уопределили коначне резултате такмичења, између наше два рејона.

Шаљући Вам овај позив, извештавамо Вас да се такмичење код нас успешно одвија и да је Ваше писмо учинило леп упис на наше активности и поставило их на нова прегнућа на свим секторима рада. Оно је изазвало и томе и одушевљене манифестације за братски град Загреб и Народни фронт V рејона града Београда.

Уверени да ћете се овом нашем позиву одговорити и на време и нас о томе известити, молимо да испоручите наше најтоплије братске поздраве активистима Народног фронта V рејона града Загреба, којима желимо пун успех у заједничком залагању на обнови и изградњи наше вољене домовине.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

26 септембра, 1946 год.
Београд



СЕКРЕТАР
/Милош Миличковић/

Факсимил писма Петог рејона Београда Петом рејону Загреба

Fac-similé de la lettre du cinquième rayon de Belgrade au cinquième de Zagreb

Другови и другарице,
Омладино V рејона!

Испред Извршног одбора Народног фронта V рејона част ми је да поздравим нашу омладину која је и вечерашњом сјајном манифестацијом своје снаге показвала да стоји чврсто уз Народни фронт, спремна да се заложу за његову победу на изборима 10. новембра.

Дружници и да може бити, јер је омладина била и остаје главна снага у борби за учвршћење тековина Народноослободилачког рата, главна снага у великом задатку обнове и изградње наше земље.

Десетине и стотине хиљада најбољих претставника младог поколења у нашој земљи стоје данас у првим редовима у нашој славној историји, у нашим синдикатима, у народној власти, у Народној фронту — спремно да изврше све задатке које поставља домовина, које даје друг Тито.

И наша омладина V рејона доказала је кроз бројно учешће у свим акцијама Народног фронта — на уређењу улица, на помоћи народној власти, у културнопросветном раду, у помоћи селу, у подизању производне и предузетничке, да је дорасла задатку в омена и да не жали труда — да изврши завет који је Омладина дала другу Титу: да ће и даље да учи, физички да се развија и да учествује у раду на обнови и изградњи земље.

Народни фронт цени напоре наше омладине и прати успехе и резултате њеног рада, а са своје стране помаже да ти резултати и успеси буду што велики бројнији. Народни фронт нашег рејона доказао је ту бригу опремајући и испраћајући омладинске радне бригаде на Омладинску путњу и Посавски канал и посећујући их преко својих претставника на радним местима, као и дочекујући их приликом њиховог повратка са признањем и похвалама.

Не само то — и у многим другим приликама Народни фронт и народна власт показале су бригу и старање за омладину — знајући да је омладина гаранција за изградњу боље и лепше будућности наших народа и наше домовине. Зато омладина треба да буде свесна да су њени права, могућности њеног развоја и њена будућност неразводно повезани са руководством и програмом Народног фронта. Газдујући 10. новембра за Народни фронт ми сви гласамо за наду победу, за напу народну власт, за братство и јединство наших народа, за слободу и оних крајева измишљених иза границе где живе наши народи, који треба да се врате у загрљај домовине наше ФНРЈ.

И ко ће би био поносан од омладине и од оних нас — да дадне овој глави најбоље претставнике наших народа, а нарочито за нашег великог Маршала, највећег пријатеља и учитеља младог нараштаја и наших народа.

Ја поздрављам омладину и позивам сви на изборе 10. новембра за Уставотворну скупштину Народне Републике Србије — оједвањени и јединствено кој воли и љубави за Народни фронт, за Домовину, за Тита!

Нека живи величанствена победа Народног фронта на свим секторима друштвене делатности у нашој домовини!

Нека живи наша омладина — понос и залага наше будућности!
Живео Народна Република Србија!
Живео посланички кандидат 9 изборног округа, највећи син наших народа, Маршал Тито!
Живео ФНРЈ!

Факсимил поздравног говора Секретара НФ-а на митингу омладине Петог рејона Београда

Fac-similé du discours prononcé par le secrétaire du Front national au meeting de la jeunesse du cinquième rayon de Belgrade

поздравном говору рекао — да је, захваљујући позиву београдског Петог рејона на такмичење, Пети рејон Загреба два пута узастопно освојио прелазну заставу НФ-а Загреба, као најбољи рејон у том граду.

Делегација Народног фронта Петог рејона Београда, у саставу: Милош Миличковић, секретар; Брана Јанковић, члан Извршног одбора НФ-а; Јелена Маслеша, представница АФЖ; Зорица Буловић, омладинка и Дамјан Јеремић, синдикални радник — вратила је посету Петом рејону Загреба крајем децембра 1946. године. Загребчани су делегацији приредили дочек на железничкој станици, где их је у име присутних чланова Фронта и других масовних организација поздравио Тома Кнежевић, председник Народног фронта Трешњевке. Боравак Београђана у Загребу био је повод многобројним манифестацијама братства и јединства наших народа. У току пет дана, колико су се задржали у Загребу, делегати нису ни успели да постигну и обаве читав предвиђени програм посете. Поред академије и других свечаних приредби, организованих у њихову

част, посетили су у Загребу низ културних установа, предузећа, школа, оперу, затим — Савски насип, дело Народног фронта Загреба, новоградње на Вараждинској цести, где је Фронт, такође добровољним радним акцијама, омогућио изградњу више стотина радничких станова и др. Делегацију је примио Извршни одбор Градског одбора фронта Загреба, на челу с тајником Миком Шпиљком, а затим је организована заједничка посета Кумровцу, родном месту друга Тита.

Секретар Народног фронта Петог рејона Београда, обраћајући се присутним, рекао је:

„... Дозволите да вас поздравим испред делегације Петог рејона града Београда, која вам је дошла у братску посету, и да вам испоручим срдачне поздраве, које вам преко нас шаљу руководства масовних организација, активисти и активисткиње нашег рејона, као и сви чланови Народног фронта, АФЖ-а, народне омладине и син-



Делегација Народног фронта V рејона Београда у посети V рејону Загреба 1946. године.

La délégation du FN du Vième rayon de Belgrade en visite au Vième rayon de Zagreb 1946.

На свечаној академији, одржаној 26. децембра у великој сали на Селској цести, у присуству око хиљаду фронтоваца и активиста Трешњевке, представници једног и другог рејона говорили су о резултатима шестомесечног такмичења и о значају успостављене везе Петог рејона Београда и Петог рејона Загреба и њиховог зближења кроз рад на обнови и изградњи земље. Том приликом, дошло је до спонтаних манифестација братству и јединству, другу Титу и руководством двеју братских република.

дикалних организација из предузећа и установа на нашем рејону. Предајући вам њихове жеље и поздраве могу да вас уверим — да код читавог нашег рејона, нарочито код оног напредног дела грађанства, код радних слојева, живи и цвета љубав за братски град Загреб и ваш рејон, љубав која све више спаја и учвршћује братство и јединство наших народа, тај сигурни темељ боље и срећније будућности наше вољене домовине.

Другови и другарице, повод за ове наше узајамне посете је такмичење које смо

организовали између наша два рејона, али ја бих рекао да то није једини разлог за наше повезивање. Такмичење између главних градова народних република, које је дошло на иницијативу и позив Народног фронта Београда, дало је значајне резултате у току шест месеци, колико траје, било је велики допринос успесима на делу подизања наше домовине. Тиме је најбоље одговорено позиву друга Тита, упућеном нашим народима на минулу Нову годину, јер је година 1946. заиста била го-

такмичења није само у томе — да смо ми извршили низ обавеза из плана такмичења, да смо учинили наше улице, паркове и наш град лепшима, да смо подстицали такмичарски елан у фабрикама, предузећима и установама, где се стално подиже ниво производње, да смо постигли лепе резултате у културно-просветном уздизању наше масе, да смо помогли бољем функционисању наших народних власти, да смо остварили видне успехе у акцији „село-град“, јачајући тиме савез радника и



Делегати НФ-а V рејона Београда са активистима V рејона Загреба пред родном кућом друга Тита, у Кумровцу 1946. године

Les délégués du FN du Vième rayon de Belgrade avec les activites du Vième rayon de Zagreb devant la maison natale du camarade Tito à Kumrovec, 1946

дина великих победа на пољу обнове и изградње наше земље. Не само то, ово такмичење је и у политичком погледу имало првокласан значај. Оно је постало важна карика на учвршћивању братства и јединства наших народа, на јачању и даљем развијању основних тековина Народноослободилачке борбе. Најлепшу манифестацију у нашем Међуградском такмичењу без сумње представља такмичење између V рејона Загреба и V рејона Београда. У чему је та специфичност, та позитивнија одлика нашег такмичења? Значај нашег

сељака — није, кажем, значај нашег такмичења само у томе, већ оно представља најбољи пут у овом периоду за продубљивање братства и јединства створеног у ослободилачкој борби наших народа против фашистичких поробљивача и домаћих издајника. Ове наше манифестације нису остале незапажене. У нашем рејону у Београду, V рејон Загреба је веома популаран. То су могли запазити ваши представници приликом посете код нас — а ја вам могу рећи да и наши пионири говоре о томе, а чак и они који су иначе незаинтересо-

вани за многе ствари, признају да је то све лепо. Врхунац наше заједничке радости били су избори од 10. новембра — када смо и ми тамо и ви овде, гласали за нашег вољеног Маршала. А то ето није дошло случајно. Друг Маршал је у разговору са нашом делегацијом, када смо га посетили да га замолимо да се прими кандидације у нашем рејону, говорио са нама о такмичењу између наша два рејона и рекао нам: „То је ето добро, то ми се свиђа.“

Ето, другови и другарице, о чему је такође потребно водити рачуна — када се говори о нашем такмичењу. Ми ћемо данас-сутра упоредити резултате постигнуте у току ових шест месеци и видећемо ко је тога више учинио. Но, ми смо и једни и други задовољни, јер смо кроз такмичење ојачали наше организације, јер смо стекли више искуства у руковођењу, јер смо показали на конкретним задацима колика је снага народних маса. Десетине хиљада добровољних радних сати на уређењу града, поправљене улице, раскрчене рушевине у бомбардованим деловима града, стотине предавања и конференција по разним актуелним питањима, приредбе, курсеви, течајеви, десетине радних екипа за село, хиљаде књига и листова за сеоске библиотеке и читаонице, велики број ударника и новатора у производњи — то су резултати нашег масовног залагања у овом такмичењу. Преко 20.000 учесника у разним акцијама у оквиру овог такмичења евидентирано је у нашем рејону. Само једног дана у акцији пошумљавања било је на радовима 8.500 учесника.

Фронт је свакодневно и непосредно мобилисао масе — на свим подручјима нашег живота и рада, давао интензитет и већу ефикасност свим мерама које се предузимају да се створе бољи услови и подигне стандард живота нашег човека. У томе се, као што сам рекао, много успело. То виде и они који су сумњали у наше успехе, те је све мање таквих који стоје по страни, а то се показало и на овим последњим изборима, када је око 98% уписаних бирача гласало за Народни фронт. Остали су само окорели противници наше нове политичке стварности, реакционари, који и немају квалификација да буду у нашим редовима. Ми ћемо без њих и против њихове воље остваривати све нове и нове успехе и славити нове победе у изграђивању срећне будућности наших народа. Сада је на дневном реду велики задатак индустријализа-

ције и електрификације наше земље, наше организације, сви наши активисти, даће све од себе да се и тај задатак изврши.

На крају, ја могу зато да изјавим у име антифашистичких организација нашег рејона да смо спремни са истим пожртвовањем и појачаном активношћу наставити наш рад, такмичећи се у свакој прилици и на свим секторима рада са осталима. У то име, ја позивам братски V рејон Загреб на продужење такмичења по истим питањима до 1. маја 1947. године, с тим да се у наш план укључе и друге обавезе у вези нових задатака који ће се евентуално поставити пред наше масовне организације. Ако прихватите тај позив Народног фронта V рејона Београда, уверен сам да ће то наићи на одушевљење код свих наших грађана, а нарочито код активиста и активисткиња наших организација.

Нека вечно живи и цвета братство и јединство наших народа, залога срећне будућности нове Југославије!

Живео вођа и учитељ наших народа, организатор победа у рату и инспиратор великих дела у изградњи наше земље, наш вољени друг Тито!“

После ових манифестационих скупова, на састанку такмичарске комисије, извршено је упоређивање резултата такмичења. Загребачки Пети рејон остварио је боље резултате у помоћи народним властима, помоћи селима у изградњи, у помоћи на социјалном пољу, у акцији прикупљања добровољног прилога за изборни фонд, у фискултурном такмичењу и у извођењу радова на крупним објектима у граду, док је београдски Пети рејон постигао веће успехе у културно-просветном раду, у организовању радних екипа за село, у прикупљању књига и претплати листова за сеоске библиотеке и читаонице, у акцији прикупљања прилога за помоћ Албанији, у проширивању организација фронта уписом нових чланова и др. По упоређењу резултата, загребачки Пети рејон позвао је Београђане на продужење такмичења о свим овим питањима за наредних шест месеци у 1947. години.

*Завршетак Међуградског такмичења
1946. године*

Такмичење организација Народног фронта главних градова република завршено је 31. децембра 1946. године. Трајало је седам месеци. Поводом завршетка так-

мичења одржана је у Београду, 26. јануара 1947. године, свечана конференција, на којој је граду победнику предата прелазна застава Народног фронта Југославије, у присуству бројних делегација свих градова који су се такмичили, као и других представника политичког и културног живота земље, који су били позвани на ову конференцију. Поздрављајући присутне делегате и госте, тадашњи председник Народног фронта Београда, професор Универзитета др Кирило Савић, рекао је:

„У овом такмичењу нема победника и побеђених већ смо сви победници у изградњи наше земље! Зато треба да смо поносни и радосни због успеха, који смо заједно у племенитом такмичењу постигли...“

У извештају оцењивачке комисије који је поднео Марко Никезић, члан Извршног одбора Народног фронта Београда, приказани су најглавнији резултати такмичења и образложен предлог комисије за додељивање заставе најбољем граду такмичару. Ова свечана конференција била је велика манифестација братства и јединства и снажна подршка организацијама Народног фронта у акцији за обнову и изградњу земље.

Говорећи о значају такмичења, друг Никезић је изјавио — да је међуградско такмичење унело велику новину и преокрет у раду организација Народног фронта градова који су се такмичили. Оно је проширило садржај и дало полет активности фронтских организација. Те могућности дошле су отуд што су се организације оријентисале на нове задатке, на задатке пружања највеће помоћи у привредној изградњи земље, који су били блиски и разумљиви широким народним масама, а одбацили старе форме које су изгубиле садржину и постале сметња у раду масовних организација.

Такмичење је, осим преласка на нове задатке, имало и други значај, пошто су у њему учествовали главни градови свих наших република и оно је добило посебну важност у међусобном упознавању и повезивању градова, у учвршћењу братства и јединства наших народа.

Уношењем у такмичење акције за помоћ селу, оно је добило свој значај и у јачању савеза радника и сељака, створеног у данима рата.

У самим градовима који су прихватили такмичење, оно је омогућило организацијама НФ-а да окупе врло широке народне

масе, да привуку и одушеве многе појединце који се дотле нису нигде активно ангажовали, а многи нису ни били чланови Народног фронта. Осим тога, на новим задацима оспособио се и показао велики број нових и добрих организатора и активиста, а отпали су они који нису хтели и нису били у стању да се укључе у такав рад. Та смена људи и ницање нових активиста у НФ-у, допринели су његовом учвршћењу и значајни су за сав његов даљи рад.

У раду свих масовних организација, такмичење је имало и тај значај, што је у њему много чвршће но раније обједињен у Народном фронту рад свих организација — синдикалних, омладинских и АФЖ-а.

Такмичење главних градова република указало је, такође, на нове могућности организацијама НФ-а у многим другим градовима и местима широм земље, и помогло да се појача талас такмичења и радни полет, који су покренути акцијама радничке класе и омладине.

Задаци међуградског такмичења

Заказано у следећим областима рада: у производњи, у уређењу града, у помоћи селу, у помоћи народној власти и у културно-просветном раду — међуградско такмичење развило је огромни политички утицај на масе, усмеравајући у право време њихову активност на главне правце обнове и изградње земље.

Иако НФ није имао могућности да правилно и тачно евидентира успехе у производњи, активност Синдиката на побољшању производње укључена је у ово такмичење због тога што је она темељ наше обнове, а радничка класа стуб НФ-а и што се без тих снага не може ни замислити успех у широкој и општој акцији Народног фронта. Успеси радних колектива у току такмичења праћени су и популарисани углавном политички, али су они били путоказ и подстрек свим масовним организацијама да уложе све снаге и покажу истрајност при решавању својих задатака.

Задатак на уређењу града узет је због тога што су наши градови већим делом били или озбиљно оштећени, или бар увелико запуштени услед окупације и рата, и што су народни одбори и други органи власти имали да, поред осталих тешких питања, ангажују све расположиве снаге на рацшишћавање, обнову и уређење гра-

дова. У свим градовима развио се на обнови и уређењу града огроман рад, који је окупио мало и велико, људе свих година и професија, и дао богату садржину редовном раду основних фронтских организација.

Акцију за помоћ селу, која је била развијена у многим крајевима у лето и јесен 1945. године, узеле су организације НФ-а у такмичење зато, што је та акција била необично значајна у периоду кад је сељаштво, уз помоћ државе, чинило прве кораке да обнови своју економију, да стане на ноге и да крене путем бољег, за њега раније непознатог живота. У то време је свуда, без изузетка, била потребна брза помоћ селу. Читаву ову акцију покренули су, а у почетку су једино и учествовали у њој, фабрички радници. Њеним укључивањем у међуградско такмичење, она је много шире захватила грађане, и поред фабричких радника, привукла велики број занатлија свих струка, лекара, ветеринара, просветних радника, жена и других који су могли на овај или онај начин да помогну сељацима. Акција за помоћ селу дала је у селима подршку и нове снаге организацијама НФ-а, показујући да не само државни органи, већ и широки слојеви радног градског становништва чине све за бржу обнову сеоске привреде и бољи живот сељака. Кроз такав рад, организације НФ-а градова допринеле су јачању савеза радника и сељака.

Рад масовних организација на помоћи у раду народне власти обухваћен је такмичењем, јер је то један од основних задатака НФ-а и прека потреба народних одбора. НФ је у нашој земљи најмасовнија, свенародна политичка организација, која сноси политичку одговорност за рад власти и треба да се бави њеним радом и да политички њоме руководи. Без те и такве помоћи, наши народни одбори не би могли функционисати као заиста демократски орган власти. Основни задатак оспособљавања и навикавања организација НФ-а, укључујући ту и друге друштвене факторе — да се баве радом и проблемом власти, постигнут је у овом такмичењу.

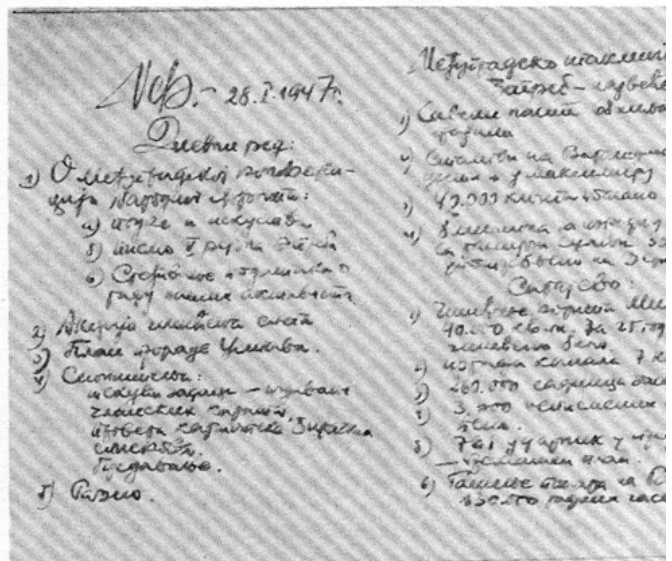
Културно-просветно подизање народа један је од главних задатака НФ-а и организације су тежиле да кроз ово такмичење обухвате културно-просветни рад свих масовних организација. На овом пољу, у току такмичења остварени су значајни резултати, различити према томе

који су задаци били примарни у појединим срединама: да ли учење људи писмености или даље културно-просветно уздизање.

Резултати такмичења по градовима

Комисија је, упоређујући резултате које су евидентирали такмичарски одбори у градовима, издвојила најважније показатеље, на основу којих би се могла донети одлука о проглашењу победника. По градовима, ти показатељи су овако приказани:

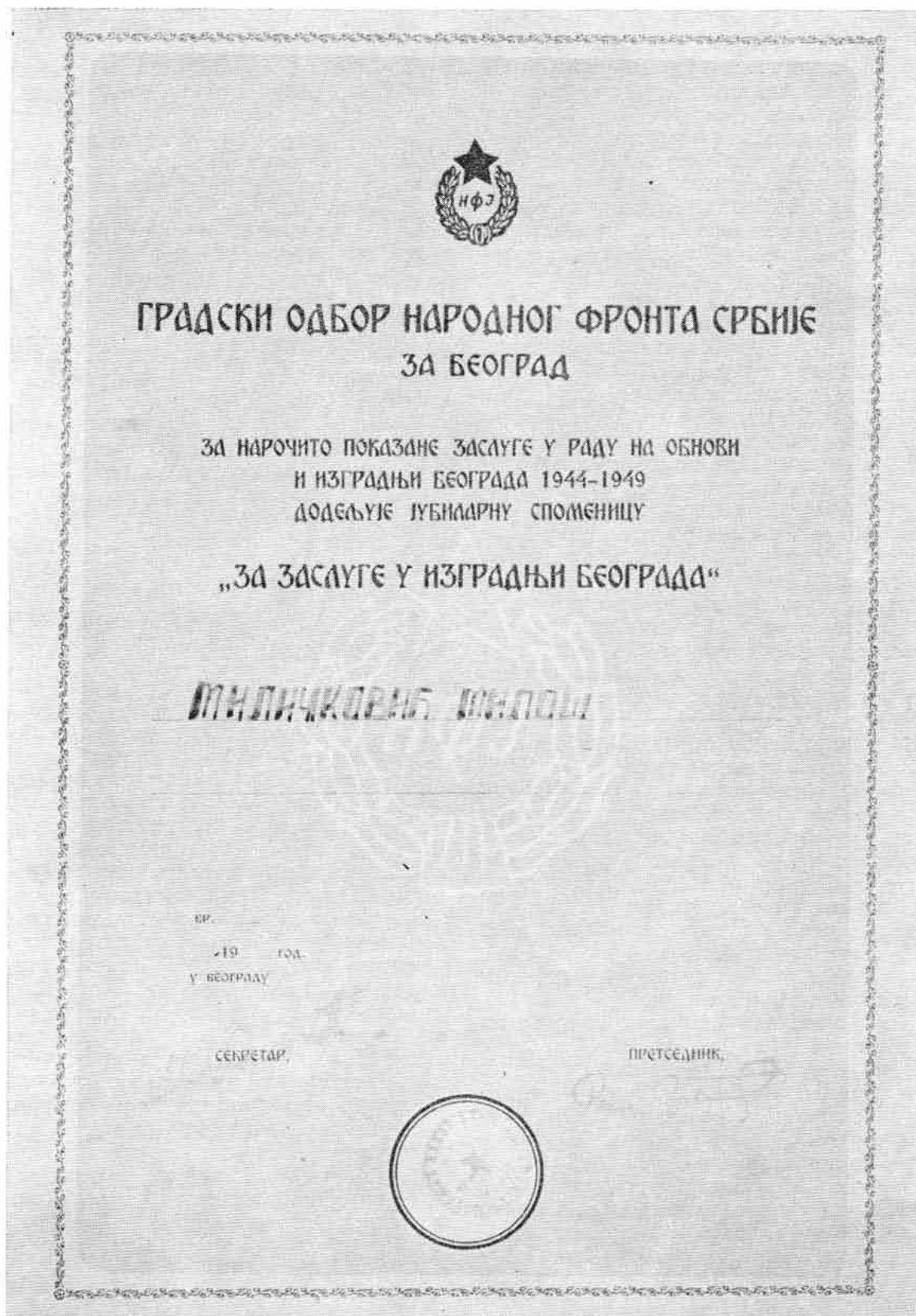
Београд: на уређењу града — рашчишћено 60.290 куб. м. рушевина, на перифе-



Факсимил забележака са једне седнице одбора Народног фронта јануара 1947. године

Fac-similé des notes prises au cours d'une réunion du comité du Front national en janvier 1947

ријским улицама насуто 60.000 m³ шута, скинуто 23.956 квадратних метара старе калдрме, поплочано 55.000 кв. м. улица. У парковима прекопано 127.500 кв. м. травних површина, засађено 101.550 садница. У радним акцијама учествовало 78.000 грађана, који су дали 1,577.713 добровољних радних часова. У неким данима истовремено на раду је било преко 30.000 лица. На помоћи селу — реализовано 470 посета радних екипа у 180 села Србије и Срема, извршено 123.970 разних оправки, од којих су металци извршили 81.147. Лекари прегледали 21.100 лица. За сеоске библиотеке и читаонице послато 28.970 књига и 7.540 примерака листова путем претплате. У културно-просветном раду — описмењено 1.915 особа и



Факсимил дипломе о додељивању Споменнице „За заслуге у изградњи Београда“

Fac-similé du diplôme pour le décernement de la médaille «Pour les mérites acquis dans la construction de Belgrade».

обухваћено течајевима још 2.550 неписмених. Просветне течајеве завршило 439 лица, стручне течајеве 1.700; свим овим течајевима за просвећивање и стручно оспособљавање обухваћено још 3.458 особа. Одржано 4.927 предавања и усмених новина, са око 498.900 посетилаца. У помоћи власти — у разним пословима дато 695.796 часова.

Загреб: грађен је Савски насип који треба да обезбеди од поплава велики комплекс земљишта, на којем ће се изграђивати индустрија. Насип је дугачак 1 km, а на њему је уграђено 51.100 куб. м. материјала. На изградњи стамбених зграда дато 242.360 радних часова. Обухваћено радним акцијама 70.000 лица. У акцији „Помоћ селу“ — обновљена три попаљена српска села: Влаховићи, Војнићи и Дивосело. Прикупљено прилога 7,979.960 динара за поменута села. Изграђена једна зграда за железничку станицу, један дом културе и опремљена намештајем једна основна школа. За сеоске библиотеке и читаонице упућено 18.700 књига и 513 претплата на дневну штампу. У културно-просветном раду — одржано 6.190 предавања, којима је присуствовало 722.630 посетилаца. У 12 радничких културно-уметничких друштава и 10 домова културе организован успешан рад. На помоћи власти дато 857.000 радних часова.

Љубљана: оправљено 35.660 кв. м. пута, са рушевина рашчишћено 10.086 куб. м. шута. Главни објекат на којем је организован добровољни рад фронтоваца, био је друм Љубљана — Жежице. На селу је оправљено 528 сеоских кућа и изграђено 12 нових. Учествовала 881 радна екипа у акцији „Село—град“. Организовано је 6 културно-уметничких друштава, одржано 3.800 разних предавања. На помоћи власти дато 209.780 радних часова.

Сарајево: изграђен водовод у дужини 7.013 метара и очишћено корито Миљацке, из којег је извађено 8.890 куб. м. муља на површини од 43.669 кв. м. На свим овим радовима дато 579.765 добровољних радних часова. У акцији „Помоћ селу“ — на гашењу шумских пожара на Романији дато 124.160 часова. Упућено у села 160 радних екипа. Прикупљено за сеоске библиотеке и читаонице 5.096 књига и уплаћено 3.290 претплата на листове и часописе. Уведена струја у 165 кућа. Саграђено 7 сеоских кућа и 1 школа. У културно-просветном раду — обухваћено течајевима 3.285 неписмених, а разним стручним течајевима 6.106 полазника. На читалачким групама евидентирано 15.522 лица, а на 1.630 предавања и усмених новина било 311.190 присутних. На помоћи власти дато 329.311 часова.

Скопље: рађено на исушивању мочвара ради сузбијања маларије. Насуто 11.308 m³ земље и песка, изграђене 2 школске зграде. Поправљене 23 улице и засађено на слободним површинама 167.160 комада дрвећа. На села упућено 237 радних екипа, извршено 2.500 оправки, обављено 700 лекарских прегледа. Аналфабетским течајевима обухваћено 2.299 неписмених, на македонском, албанском и турском језику. Одржано 109 стручних течајева, са 2.206 полазника. На помоћи власти дато 230.000 добровољних радних часова.

Закључујући излагање о резултатима међуградског такмичења, друг Никезић је нагласио: „Рад је био разноврстан и све је немогуће изнети у појединостима. Разни градови — проблеми различити и специфични. Све ово говори да такмичење треба убудуће разложити на поједине секторе: град са градом, рејон с рејоном, предузећа међусобно. Везе које су овим такмичењем створене међу градовима, биће корисне за будуће договоре, који морају бити специфични и прецизније одређени...“

На крају је за најбољег такмичара проглашена организација Народног фронта Сарајева и њеним представницима је члан Савезног одбора, Владимир Симић, предао прелазну заставу Народног фронта Југославије. Доносећи такву одлуку, такмичарски одбор је истакао да се при оцени гледало — која се организација највише залажила, најшире политички окупила масе и у којој је такмичење најинтезивније спровођено. Имало се у виду при том, не само колико је урађено, већ и колики је град, какве су опште прилике у њему и какав је културни ниво од којег се полазило. Град победник је бурно поздрављен од свих учесника конференције. Честитања су му, у име својих организација, изразили у завршним говорима: Борис Мајер, делегат из Загреба; Алојз Жигон, делегат из Љубљане; Благоје Поповски, делегат из Скопља. Захваљујући на честиткама — Хамдо Мисирлић, представник Сарајева, рекао је — да ће ово признање још више подстаћи радни елан и одлучност грађана Сарајева, да се у оквиру Народног фронта и даље боре за обнову и изградњу свога града и целе наше земље.

Такмичење рејона Београда

По завршетку међуградског такмичења размотрени су и резултати рејонских организација Народног фронта у Београду. За најбољи рејон у 1946. години проглашен је

Седми рејон (данашња општина Чукарица, са делом општине Савски венац). Овај рејон остварио је у седмомесечном такмичењу следеће резултате: на уређењу града — рашчишћено је 3.500 m³ рушевина, поправљене 23 улице, изграђено седам паркова и скверова, засађено 67.000 садница. У акцијама учествовало 8.500 грађана, процентуално највише у односу на број становника по рејонима. Најмасовнија акција — чишћење корита Топчидерске реке.

У акцији „Село-град“, Седми рејон је организовао 61 екипу и остварио 22.000 радних часова у селима, извршивши око 30.000 разних оправки и других услуга сељацима. За сеоске читаонице прикупио је 3.800 књига и обезбедио 1.000 претплата на листове и часописе.

У културно-просветном раду обухваћено је више хиљада лица, на аналфабетским течајевима описмењено 172 особе, а више образовне течајеве завршило 45 лица. Одржано је 108 предавања, 79 усмених новина и 113 других приредаба. На свим овим приредбама било је око 85.00 присутних грађана.

Одржано је 530 конференција и 23 збора бирача, на којима су третирана питања из рада Народног одбора и друга питања организације и функционисања народне власти.

Градски одбор Народног фронта Београда предао је прелазну заставу Седмом рејону, као најуспешнијем такмичару.

*

Велико међуградско такмичење 1946. године отворило је и подстакло нове радне акције организација Народног фронта, које су се стално проширивале у наредним годинама. Но, то је тема за нове напise. Треба само истаћи да је у годинама 1947—1950. Народни фронт Београда организовао масовне радне акције на Теразијама, Славији, Калемегдану, Звездари, Бањици, Железнику, Каленића пијаци, Новом Београду, у Улици кнеза Милоша, на Тамшајдану и другде. Хиљаде и хиљаде фронтотаца, жена и омладине, радило је на овим објектима и дало огроман допринос изградњи Београда. У време када се осећала оскудица у финансијским средствима, у материјалу и радној снази, овај добровољни рад чланова Народног фронта био је значајан и драгоцен. Ценећи допринос и залагање организатора и најбољих активиста Фронта, Градски одбор је установио и доделио 1950. године „*јубиларну споменицу*“ — за нарочито показане заслуге у раду на обнови и изградњи Београда 1944—1949. године, којом је одликовано око 800 најзаслужнијих Београђана.

НАПОМЕНЕ

¹ Као грађа за овај рад коришћене су белешке и извештаји аутора, које је у својству тадашњег секретара Рејонског, затим Градског одбора НФ-а Београда водио и сачувао у својој личној архиви. Такође су коришћени реферати, кореспонденција и новински чланци о Међуградском такмичењу, објављени у дневној штампи и у недељном листу „20. октобар“ 1946—1948. године. Неки подаци узети су из записника са седнице Градског одбора НФ-а и из публикације „Буџет Извршног Народног одбора града Београда за 1946. годину“, издање штампарског предузећа „Рад“ — Београд, (Прим. ред.).

² Градски одбор НФ-а Цетиња упутио је НФ-у Београда следеће писмо:

„Градском одбору Народног фронта Београда, Извршни одбор НФ-а Цетиња одушељено је поздравио и прихватио идеју међуградског такмичења, које служи општем добру народа, радном полету и изградњи наше земље. Жалимо што нисмо могли упутити деле-

гацију на Међуградску конференцију, али ћемо пратити резултате вашег рада и уложимо све снаге, да ово такмичење постигне што бољи радни и политички ефекат. Желимо вам успех у раду и другарски вас поздрављамо. За Градски одбор НФ-а, Лука Вујовић, потпредседник“. Цетиње је у то време било главни град Црне Горе. (Прим. редакције).

³ Делегација је имала сусрет са другом Титом у октобру 1946. године. Задржала се на пријему око 45 минута. Том приликом, вођен је разговор о свим тада битним питањима политичког рада и живота у Београду. Друг Тито се интересовао и за Међуградско такмичење и рекао да му се та ствар необично допада. Напори које грађани чине за обнову и изградњу својих градова, изазивају дивљење.

Милутин Марковић-Пиља, стари типографски радник, који је радио некада у Женеви, причао је другу Титу да је 1909. године упознао Владимира Иљића-Лењина, који је често навраћао у штампарију у којој је он био

запослен. Друг Тито се пуно интересовао за ово што је стари графичар причао. У једном моменту Пиља је рекао:

— Друже Маршале, мене је Лењин позивао да пођем с њим у Русију...

— Па зашто ниси пошао? — упитао је Тито.

— Ее... да сам ја знао ко ће бити Лењин... али тада сам мислио да је то неки авантуриста... — одговорио је Пиља.

Друг Тито се слатко насмејао на то, и рекао:

— Да, да... А сада ето сви знају ко је Лењин!

BELGRADE AU COURS DES ANNEES DU RENOUVEAU ET DE LA RECONSTRUCTION DE L'APRES GUERRE

Miloš Miličković

Au cours de la guerre 1941—1944 Belgrade a subi de graves dévastations. De grands efforts furent donc nécessaires après la libération pour la reconstruction de la ville. Dans les premières années de l'après-guerre les citoyens de Belgrade organisèrent des actions volontaires pour aider à déblayer les ruines, à instituer les services communaux, à remettre de l'ordre dans les rues, les parcs et les places de la ville. D'importants résultats furent réalisés dans ce sens au cours de la période de compétition entre les villes principales des républiques. Cette compétition fut organisée en 1946 sur l'initiative du Comité du NF de Belgrade, et s'étendait aux domaines suivants: la production, la mise en ordre de la ville, l'aide aux compagnes, l'assistance aux autorités populaires et l'activité culturelle. Avec le Front d'autres organisations sociales également prirent part à ces activités compétitives telles que: les syndicats, le Front des femmes, la jeunesse. Les villes entrèrent dans la compétition ainsi que les rayons dans les villes et les différentes banlieues entre elles. Les meilleures formes de compétitions furent réalisées par les Cinquième rayons des villes de Belgrade et de

Zagreb. Ces rayons comme d'ailleurs d'autres villes qui également prirent part à la compétition manifestèrent grâce aux relations et aux contacts entre eux un puissant appui à la fraternité et à l'unité des peuples de la Yougoslavie forgées au cours de la guerre de libération et au cours de la révolution 1941—1945.

La compétition entre les organisations du Front Populaire des villes de Belgrade, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Skopje et Cetinje en 1946 incita un immense mouvement d'enthousiasme dans ces villes et par son exemple encouragea d'autres cités et localités de la Yougoslavie à participer à l'action du peuple tout entier pour la reconstruction et le relèvement du pays. Belgrade en particulier réalisa des résultats très importants dans ce mouvement et ce grâce à la haute conscience de sa classe ouvrière et au patriotisme de ses citoyens. Aussi plusieurs centaines de ceux-ci furent-ils décorés en 1950 de «la médaille jubilaire» du Front Populaire pour les mérites exceptionnels pour la reconstruction et le relèvement de la ville de Belgrade en 1944—1949.